אמר רבא [א]היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי אמר לו כי איתיה ברשותיה הוא דאסור או דלמא עליך אמר ליה עילויה שויתיה הקדש א"ל [ב]פשיטא דאע"ג דיהבה ליה במתנה אסור אלא ככרי עליך לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאי גנבה מיניה מיגנב א"ל לא לאפוקי דאי אזמניה עלה איתיביה

ר"ן

אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאכלה מעל לפי כולה. האי דנקיט לה בככר של הפקר ולא נקט לה בככר שלו שהיתה עומדת בחצרו והקדישה משום דבכי האי גוונא נטלה לאכלה לא מעל דכיון דמקמי הקדש שלו היתה ולאחר הקדש נ"כ ברשותו עומדת ה"ל כגוזבר של הקדש דאמרי' בסוף פ"ק דחגיגה (דף יא.) שאם נטל דבר של הקדש לזכות בו לא מעל משום דמעיקרא נמי ברשותיה קאי והשתא נמי ברשותיה ואין מעילה בהקדש אלא במוציא מרשות הקדש לרשות אחר ומה לי בחצרו מה לי בידו הכא והכא לא נפיק מרשותיה להכי נקיט לה בככר של הפקר שהיתה עומדת תוך ד' אמותיו שקונות לו בכל מקום ומש"ה כי אמר ככר זו הקדש חייל ומקדיש זה לא זכה בו מעולם דאע"ג דאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו אפי' כי לא אמר אקנה הכא שאני משום דכיון דאמר ככר זו הקדש גלי אדעתיה דלהקדש ניחא ליה דליקני לדידיה לא ניחא וגילויי דעתא כי האי מהני כדמוכח סוגיא דהתם ומצי למעבד הכי דה"ל כמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו ולא הוא הכא נמי הקדש קני ואיהו מעולם לא קנה זה נ"ל. ומש"ה נטלה לאכלה מעל לפי כולה שכיון שלא זכה בו מעולם אינו כגוזבר עליה ולפיכך כשנטלה הוציאה מרשות הקדש ומשום הכי מעל: **להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה.** דכיון דלא הגביהה אלא להורישה לבניו ולא שיקנו אותה עכשיו לא נפקא לחולין אבל מ"מ מעל לפי טובת הנאה לפי שמעכשיו יחזיקו לו בניו טובה כיון שהוא מחזר להורישם ובניו מועלין לכשיוכלו. והא דלא אייתי הכא הך מימריה דרבא משום דדמיא ליה להך בעיא דבעא מיניה רב חייא בר אבין דכי היכי דהכא הקדיש הככר ואח"כ נטלה לאכלה בדרב חייא בר אבין נמי אסר הככר ואח"כ נתנה לו: **בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי א"ל כי איתיה ברשותיה אסור.** דככרי בעוד שהככר שלו משמע אבל לאחר שנתנה כיון דלא הוי שלו מותר בה או דלמא עליך א"ל ועילויה שויה הקדש דה"ק ליה זו שהיא עכשיו ככרי אסורה עליך לעולם. ובודאי פשיטא ליה לרב חייא דהיכא שנתן מדיר ככר זה לאדם אחר מותר המודר בו וכדתנן לקמן בפרק השותפין (דף מו.) ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרן לאחר מותר אלמא כל היכא דלאפסקיה אחר שרי אלא היינו טעמא דמבעיא הכא משום דלא אפסקיה אחר דממדיר למודר קאתי. וכ"ת תפשוט מההיא דפ' השותפין לאיסורא מדקתני מכרן לאחר מותר משמע הא מכרן למודר אסור ליתא דאיכא למימר דמשום דבעי למתנא סיפא ביתך זה שאני נכנס שדך זה שאני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור להכי נקט אחר לרבותא מש"ה איכא למימר דנקט רישא נמי לאחר ולאו דוקא דה"ה לו. והקשה רשב"ם ז"ל מאי קמבעיא לרב חייא בר אבין מתני' היא דתנן בפירקין (לקמן דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה לו הרי זה נותן לו ובא ונוטל מזה היה מהלך במדבר נותן לאחר וכו' אם אין עמהם אחר מניח על הסלע וכו' והתם ודאי לא באומר נכסים אלו עליך דבכה"ג אפילו אפסקיה אחר נמי אסור אלא ודאי באומר נכסי עליך ואפ"ה טעמא דאיכא אחר הא מידו של מדיר למודר אסור וי"ל דהתם במדירו מהנאתו וכיון שכן אם נותן מתנה בשעת מתנה הרי הוא נהנה ממנו אבל הכא דאמר ככרי איכא למימר דשרי משום דבשעה שנהנה מן הככר אינו של מדיר: **אמר ליה פשיטא דאף על גב דיהבה ניהליה במתנה אסור דאי לא עליך לאפוקי מאי לאפוקי דאי גנבה מיגנב.** בתמיה. כלומר ודאי דאף על גב דיהבה ניהליה במתנה אסר עליו ככרו דאי לא לאיזה ענין אסרה עליו ומאי נפקא ליה מן איסורו הרי בעוד שהככר שלו וברשותו אין צריך לאסרו עליו שהרי אסור ועומד הוא לו וליכא למימר דמש"ה אסרו עליו משום דאי מגנבא מיניה תתסר עליה דליכא דמסיק אדעתיה הכי אלא ודאי להכי אסרה כדי שלא יפליג בו שיתנה לו וכיון שכן על כרחיך אפילו לאחר מתנה אסרה עליה: **אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עלה.** כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה שריא ליה וכי קאמר ליה עליך לאפוקי דאי אזמניה עלה תתסר ליה דההיא שעתא נמי ככרו היא:

איתיביה

רש"י

ככר של הפקר. וכ"ש אי דנפשיה אלא רבותא קמ"ל דמאי זכי בהפקר לחליה קדושה עילויה: **נטלה על מנת לאוכלה.** דכיון שהחזיק [א] בו קנאה ואם אכלה מעל לפי כולה ומשלם להקדש לפי כולה וחומש שהרי הוציאה לחולין: **אבל נטלה על מנת להורישה לבניו.** ואחר כך הקדישה עסקינן דקודם לכן לא יכול להקדישה: **לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה.** שאינו משלם להקדש אלא כפי חזקת טובה שנותן לאביו אחד מן הבנים בשביל שמורישה לו והיינו טובת הנאה: **ככרי יהא אסור עליך וחזר ונתנו למודר במתנה מהו: כי איתיה ברשותיה.** כלומר כל זמן שהוא של מדיר הוא דאסור דהכי משמע ככרי כל זמן שהוא שלי: **או דלמא עליך א"ל.** ועלויה שויתיה לאותו ככר הקדש ואע"פ שנתנו לו במתנה אסור: **אלא.** הא קמבעיא [ב] ליה האי דאמר ככרי עליך אי אמרי' דכל זמן שהוא ברשותיה דלאי אתי לידיה מיניה דיליה קאמר ליה: **ולאפוקי דאי גנבה מיגנב.** לאותו ככר ונתנה לו הגנב במתנה שאינו אסור בה הואיל והוא עצמו לא נתנה לו או דלמא אע"ג דאי גנבה ליה מיגנב אסירה ליה: **לא לאפוקי דאי אזמניה עליה.** למיכל מההוא ככר מעיקרא והדר א"ל ככרי עליך דהתם כיון דאזמניה עליה קנה חלקו כמה שהוא יכול לאכול הימנה ואינו יכול לאוסרה עליו דלאו כוליה דנותן הוא אלא גס דמזומן:

ה"ג

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ט:

ח ב מיי' שם הלכה י ופ"ה מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ח:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נטלה וכו' שהחזיק בה קנאה ואח"כ הקדישה עסקינן דקודם לכן לא יכול להקדישה ואם אכלה מעל וכו' ע"מ להורישה לבניו לא מעל אלא לפי כצ"ל והד"א: (ב) ד"ה אלא הא קמיבעיא ליה וכו' מי אמרינן כו' קאמר ליה ולאפוקי כצ"ל והד"א:

◆

תוספות

היתה לפניו ככר של הקדש וכו'. תימה אי איירי בהקדש מאי שייכא כאן מלתא דרבא גבי מתני' דמיירי בקונמות ונראה דרבא מיירי בקונמות והכ"ש דנקט לאו דוקא אלא בהקדש קאמר וא"ת אמאי נקט מלתא בקונמות כיון דבהקדש נמי לאיתקט וי"ל דבהקדש לא אמרי' מעל לפי טובת הנאה שבה אם אין בו שוה פרוטה דאין מועל בהקדש בפחות משוה פרוטה אבל בקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה: **ואמר ככר זו הקדש.** בלשון זה אמר אע"פ שלא אמר לכשאזכה בה אפ"ה כי זכה בה הרי הקדש והואיל ודעתו לזכות בה וא"ת והא אין אדם מקדיש דשלב"ל ולא דמי לאומר הרי פסח קדושה לאחר שלשים דהויא קדושה התם בידו להקדיש מיד אבל הכא לאו בידו להקדיש מיד לכ"נ שנטלה וזכה בה ולאח"כ הקדישה ובא אדם אחר ונטלה ואכלה או הוא עצמו מתחילתו שזכה בה נטלה לאוכלה וזכה בכולה והלכך הקדש נמי חל על כולה ולכך מעל לפי כולה ואם מתחלת נטילתה לזכות בה בכולה להוריש לבניו לחלוק להם או ליתנה למי שירצה ואין לו בה אלא טובת הנאה אבל גוף הדבר אינו שלו והקדש כמו כן שהרי אין אדם מקדיש אלא מה שיש לו בה ולכך מעל לפי טובת הנאה שבה ול"נ דלישנא דרבא לא משמע הכי דקאמר ככר זה הקדש ואחר מכאן נטלה לאוכלה משמע דהאי אחר שהקדיש שלא זכה בה עני אחר מכיון שהקדישה לכ"נ דלעולם לא זכה בה עדיין בשעת הקדש וכי תימא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ועדיין לא זכה בה מיירי שהוא בתוך ארבע אמותיו וארבע אמות שלו קנו לו אי נמי כיון שבידו לזכות בה שהוא קרוב ממנה יותר משום אדם הוי חשיב שפיר דבר (שלא) בא לעולם כדאמר פרק האומר בקידושין (דף סב.) כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי נטלה לאכלה כלומר אחר שזכה בה והקדישה כדפרישית שהיתה תוך ארבע אמותיו והקדישה אחר מכאן: **נטלה לאוכלה מעל לפי כולה.** לפי שנתכוון לשנות כולה מרשות הקדש ולכך מעל לפי כולה נטלה ע"מ להורישה לבניו א"כ לא נתכוון לשנות בכולה ולכך לא מעל אלא לפי טובת הנאה ומידי דהוה אמשאיל קרדום של הקדש ויבקע בו לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה: **או דלמא עליך אמר ליה ועילויה דידיה שויה הקדש.** לפי גירסא זו דייק מלשון עליך וקשה דא"כ מאי פריך בסמוך מפרה שאני נהנה לך הא לא אמר ליה עליך הא ליכא למימר דבסמוך פריך מנכסי עליך וכו' דהא מדגרסינן בסיפא או שיתנה לו במתנה ולא קתני שנתנה לו משמע דאפרה קאי ולא אנכסים לכ"נ דגרס הכא או דלמא עילויה שוי' הקדש בלא עליך: **אמר ליה פשיטא דאע"ג** [א]דמהני במתנה אסור: **אלא לאפוקי מאי לאפוקי דאי גנבה מיגנב אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עליה.** הכי גרים ר"ת והכ"ש פשיטא דאסור כי יהבה ליה במתנה אלא לאפוקי מאי כלומר ומה שאסר לענין מה אסרה עליו וכי מעלה על דעתך לומר שאסרה עליו לענין דאי גנבה מיגנב והוי תימה דלא אסרה עליו אלא כשבא לידו בגניבה דאין זו סברא לומר דלאסיק אדעתיה דמיגנבא וכן נ"ל ע"כ דלאי ס"ד דבמתנה מותרת הא ודאי כל זמן שבידו לא הוצרך לאוסרה דבע"כ לא יקנהו וי"ל דלענין גניבה אסרה עליו והוי תימה כדפי' ומשני דאי אזמניה עליה והא כא לאוסרה עליו דמזה אסיק אדעתיה שפיר ולעולם אימא לך דבמתנה מותרת ואע"ג דמהא סברא פשיטותא מ"מ רבא במילתיה דאמר רבא לאסור על ידי מתנה ולהכי פריך ליה:

מסורת הש"ס

[א] צ"ל דיהביה, [ב] צ"ל הפקר,

◆

מוסף רש"י

אלא ככרי עליך לאפוקי מאי. ה"ג אלא ככרי לאפוקי מאי לאפוקי מגנב גנבה, כלומר רב חייא אקשי זה לרבה דאמר דככרי עליך אסורה אפילו נתנו לה במתנה, ככרי דמשמע מיעוט לאיסור מאי אתא לאפוקי, לאפוקי שאם נגנבה והגיע אחר כך לנאסר שמותר בה, שלא אסרה לו אלא כל זמן שהיא בביתו וברשותו אע"פ שיגנבה לו יהא אסור בה, אבל אם יצאה מביתו ומרשותו יהא מותר בה אם יגיע הככר לידו, ופשי רבה לא, דאפילו נגנבה אסור בה, דככרי היא כל זמן שלא נתייאש, אלא ככרי אתא לאפוקי שאם הזמינו תחלה לאכול עמו מהככר ואחר כך אסר ככרי עליך, אינו נאסר בככר, דככרי שלי משמע, וכיון שהזמינו קנה חלקו בככר, ותו לא מצי לאסרייה עליה דהוא ככר בלשון ככרי, שאינו אוסר בזה הלשון חלקו של מוזמן, אבל אי אמר ככר זה, חזר ממתנתו ויכול לאסור, שהרי לא זכה במתנה עדיין (ראמ"ה בשמו).

◆

פירוש הרא"ש

היתה לפניו ככר של הפקר. בתוך ד' אמותיו ואמר ככר זו הקדש וכיון שהוא בתוך ארבע אמותיו חל עליו הקדש כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י.) דארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום: **נטלה לאכלה מעל לפי כולה.** דכיון שכוין לזכות בה הוציאה לחולין ומעל דמעילה היינו שינוי רשות שמתכוין לשנותה מרשות גבוה לרשות הדיוט ולכלל היא שוגג ומשלם אותה ואת חומשה: **להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה.** אבל לפי כולה לא מעל לפי שלא זכה בה אדם ולא יצתה מרשות הקדש דהא לא נתכוין לזכות בה אלא לצורך בניו ובניו נמי לא זכו בה למ"ד המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולמ"ד נמי קנה הכא לא קנה משום דאיסורא לא ניחא להו דליקני וה"ה נמי אם נטלה לזכות בה לאחר או לזכות בה מיד לבניו אלא אורחא דמילתא נקט דכל עמל האדם לבניו והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ אמאי נקט ככר של הפקר נימא היתה לפניו ככר של הקדש ופי' בשם ה"ר יצחק שהככר של [ב]הקדש היתה רחוקה ממנו הרבה ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא ואמר לכשאזכה בככר זה תהיה הקדש וקמ"ל דחל עליה הקדש דכיון דבידו לזכות בו כדאמר בפרק אע"פ שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדש דקדשה הואיל ובידו לפדות: **נטלה לאכלה.** ובעי למהדר ליה מעל דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: **מעל לפי טובת הנאה שבה.** אם יש בה שוה פרוטה כמה שבניו מחזיקין לו טיבה שהלה לזכות בה לצרכם משלם פרוטה וחומשה להקדש: **ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו.** אי אמר ככר זה אפילו אי יהבה לאחר אסורה לו כדתנן לקמן בפרק השותפין (דף מו.) בית זה שאני נכנס מת או שמכרו לאחר אסור וכיון דלא אמר זה אם נתנו לאחר פשיטא שמותר כדתנן לקמן ביתך שאני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר ומיבעיא ליה אם נתנו למודר עצמו אי הוי כלאחר ולא אמר זה דוקא כי איתיה ברשותיה אסור: **או עליך א"ל** ושוייה עליה בהקדש. לעולם אפילו לאחר שנתנה לו: א"ל פשיטא אע"ג דיהביה ליה במתנה אסור דעליך לעולם משמע: **אלא ככרי לאפוקי מאי.** כיון דאפילו נתנה במתנה אסור. לשון ככרי דמשמע כל זמן שהוא שלי דוקא: **לאפוקי דאי גנבה מגנב.** בתמיה שאם גנבה ממנו שמותרת לו לפי שיצתה מרשותו ולא נתנה לו במתנה וה"ש מההוא טעמא דשרית גנבה אית לך למשרי נמי נתנה לו במתנה כך פירש ה"ר אליעזר ממי"ץ ולא נראה דאי לא נתייאש ממנו אכתי לא נפיק מרשותיה ואסורה לו ואי נתייאש ממנו הוי כמו נתנה לאחר אלא הכי קאמר ע"כ לאפוקי דאגנבה מגנב שיהיה מותר בתמיה הא לא נפק מרשותיה כל זמן שלא נתייאש ממנו אלא ע"כ למעוטי נתנה לו במתנה והוה מצי לשנויי למעוטי אם נתנה לאחר: **אמר ליה לאפוקי דאזמניה עילויה.** שאם הזמינו לאכול עמו והיה ככר מונח לפניהם על השלחן ואמר ככרי עליך ואם אמר ככר הוא משמע כל הככרות [illegible]